

Slovenščina – 1.letnik

Kaj je književnost?

- Književnost se izraža z jezikom (pisno ali ustno)
- Poseben način komunikacije (prikazano s posebnimi oblikami)
- Je del besedne umetnosti:
 - Slovstvo (ljudsko – ustna besedna ustvarjalnost)
 - Književnost (sinonim besedni umetnosti)
 - Literatura (vse zapisano, znanstvena dela) sopomenki
 - Leposlovje (visoka književnost, dela besedne umetnosti)

Jezik

- Temeljno gradivo za besedno umetnino in sporazumevanje
- Nosi pomen in ustvarja model sveta
- Tesno povezan z religijo

Neumetnostna besedila

- Sporočajo uporabne podatke
- Imajo spoznavno vlogo
- Vsakdanja raba in praktično sporazumevanje

Estetska vloga

- Čustveni odziv ob branju nekega dela
- Spodbudi, da v delu začnemo opazovati vsebinske in oblikovne prvine

Etična vloga

- Uresničevnje moralnih vrednot v nekem delu
- Učenje razlikovanja med dobrim in zlim
- Izzivanje naših ustaljenih prepričanj (kaj je dobro/slabo?)

Umetniška struktura

- Vsebovanje spoznavne, estetske in etične vloge v ustreznem ravnovesju

Politerarna besedila

- Besedila, ki s svojimi značilnostmi (slog, ritem zgradba) spadajo v območje besedne umetnosti

Značilnosti besedne umetnosti

- Prepoznamo jo po:
 - Možnosti interpretacije (vsak bralec delo razume drugače)
 - Trajnosti umetniške vrednosti (delo ohranja umetniško vrednost, neodvisno od časa)
 - Izmišljenost (izmišljeni dogotki, ljudi in kraji)
 - Estetskost (posebne značilnosti – ponavljanje besed, motivov; estetski doživljaj)

Prvi podatki o književnem delu

- Kako je delo nastalo
- Kdo je avtor
- Katera dela je avtor še napisal
- Prvotne podatke pridobimo z oglasi (pritegnejo našo pozornost)

Književna kritika

- Napisana po strokovnih merilih
- Napisana v naglici
- Prostorsko omejena
- Vrednotena v aktualnem času, prostoru
- Opisuje vsebino, obliko in slog
- Delo poskuša natančneje razložiti

Književna/Literarna veda

- Daje prepričljive in poglobljene informacije o literarnem delu
- Proučuje književnost, njen razvoj in zgodovino

Književna/Literarna zgodovina in teorija

- TEORIJA:
 - Bistvo književnosti in njenega proučevanja
 - Odnosi med bralcem in delom
 - Delo obravnava s pomočjo posploševanja
 - Obravnava vsebinske in oblikovne prvine
- ZGODOVINA:
 - Proučuje kdaj in kje je delo nastalo
 - Značilnosti literarnih smeri in obdobji
 - Prepoznavanje zgodovinskega dogajanja na avtorjevo pisanje
 - Vpliv avtorjevega dela na tisto obdobje

Druge vede

- Pomožne literarne vede:
 - Bibliografija (popisovanje del)
 - Biografika (življenjepisje)
 - Jezikoslovje (jezikovne ravni književnega dela)
 - Psihologija (duševna stališča likov)
 - Arheologija (odkriva izgubljena dela)
 - Tesktologija (nastanek besedil, avtentičnost)

Multi disciplinarno preučevanje književnosti

- Zaradi obsega področij za preučevanje besedil potrebujemo pomoč večih disciplin

Značilnosti LIRIKE

- Lirski subjekt (namišljeni govorec)
- Izpovedovanje razpoloženja, čustev in razmišljanja
- Opisovanje resničnosti ali nagovarjanje nekoga
- Zvočno in oblikovno skrbno oblikovana
- Napisana v verzih
- Imenuje se tudi pesništvo oz. Poezija

Značilnosti EPIKE

- Pripovedna besedila
- Napisano v prozi (nevezani besedi)
- Govori o:
 - Dogotkih
 - Literarnih osebah
 - Dogajalnem času in prostoru

Značilnosti DRAMATIKE

- Dramska besedila
- Svet v sedanosti
- Nastopanje ene (monodrama), dveh ali več oseb
- Potekanje dialoga (dvogovora)
- Namenjena uprizoritvi

Književne/Literarne vrste, oblike in žanri

- LIRIKA:
 - Tanke, hankuji, soneti, gazele, epigrami, pesmi v prozi
- EPIKA:
 - Romani, novele, povesti, epi, romance, balade, črtice
- DRAMATIKA:
 - Tragedija, komedija, drama

Razmerje med vsebino in obliko

- OBLIKA (kako je nekaj povedano) ↔ VSEBINA (kaj je povedano)
- Vsebina (podobna zgodbi) izpoveduje:
 - Čustva
 - Razmišlja
 - Opisuje predmet ali pokrajino
- Oblika in vsebina sta zelo prepleteni

Notranja in zunanja zgradba ter slog

- Potrebni za preučevanje besedila
- NOTRANJA ZGRADBA:
 - Razmerja med prvinami (snov, motivi, tema, ideja, zgodba, pripovedovalec, lirski subjekt, dramatikov subjekt, literarne osebe, dogajalni čas in kraj)
- ZUNANJA ZGRADBA:
 - Čutno zaznavna razčlenjenost (verzi, kitice)
- SLOG:
 - Izbira jezikovnih sredstev nekega posameznega izvajalca

Književna snov

- Temelj/izhodišče za nastanek literarnega dela
- Stvarni in nestvarni svet (spomini, sanje, zgodovina, mitologija, druga literarna dela)
- Jezikovno upodobljena snov je literarna snov

Izbor snovi

- Do 18. Stoletja izbor snovi omejen (bogovi, mitični junaki, plemstvo)
- Danes je snov karkoli iz stvarnega (resničnega) in nestvarnega sveta
- Cenzura (verska, moralna in politična snov)

Vir snovi in motiv

- Osebne izkušnje
- Neosebne tradicije (zgodovina, ljudsko izročilo, mitologija, novice)
- Vir snovi je mešanica med zunajliterarno snovjo in avtorjevo domišljijo

Motiv

- Razlog ali spodbuda zaradi katere nekdo nekaj stori
- Vsebinska enota (bitje, predmet, dogodek, situacija, pojav)
- Poznamo GLAVNI in STRANSKE motive
- VODILNI motiv se v delu večkrat ponovi in usmerja pripoved

Simbol

- Vrsta motiva, ki stvarjem doda posebne, globlje pomene
- Simboli so povezani s temo dela
- Primeri:
 - Ptica = svoboda, neomejenost, mir
 - Drevo = vitalnost, življenje, narava
 - Kletka = ujetost
 - Čopič = ustvarjanje
 - Lev = zmaga, pogum, moč, samozavest
 - Slon = sreča, veselje, modrost, razsodnost
 - Ovca = božje znamenje, očiščenje, razsvetljenje

Tema

- V primerjavi z motivi bolj konkretne, abstraktne

- Poznamo:
 - Razumske (bivanjska, družbenokritična, problematika ustvarjanja)
 - Čustvena (ljubezen, hrepenenje, strah minljivosti)

Ideja

- Miselno poročilo ali teza
- Poznamo:
 - Politično
 - Moralno ali filozofsko

Zgodba

- Pripovedovanje o enem ali več dogodkih
 - Zgodbo sestavljajo:
 - Dogotki (dejanje oseb)
 - Neosebno dognanje (npr. sprememba vremena)
 - Razni opisi (osebe, kraji, opravila)
- } DOGAJALNA ZGRADBA

Literarna oseba

- Prvina, ki jo doživljamo kot živo osebo (književni junak)
- Nosilka dogajanja
- Glede na pomembnost vloge jo delimo na GLAVNE in STRANSKE osebe
- Osebe v dramatiki imenujemo dramske osebe

Karakterizacija

- Označevanje oseb glede na:
 - Značajske poteze
 - Telesne poteze
 - Duševne poteze
 - Lastnosti
 - Značilnosti
 - Posebnosti
- Označene so lahko neposredno (z opisom) in posredno (z dejanji, izražanjem, vedenjem)

Dogajalni čas in prostor

- DOGAJALNI ČAS (časv katerem se odvija zgodba):
 - Prizori (pripovedovnje traja toliko časa kot dogodek)
 - Elipsa (izpust dogodka)
 - Povzetek (daljši dogodek povzet na kratko)
 - Razteg (pripovedni čas daljši od dogajalnega)
 - Premor (del pripovednega časa, ki ne ustreza minevanju dogajalnega časa)
 - Posedanjevalni učinek (vtis, da se zgodba odvija v sedanjosti)
- DOGAJALNI PROSTOR:
 - Enoten (na enem mestu)
 - Neenoten (širok – Dublin; zožen – stanovanje; podrobno opisan; nepodan)

Pripovedovalec

- Podajanje dogajanja v pripovednih besedilih
- Poznamo:
 - Vsevedne (znano mu je vse dogajanje)
 - Osebne (dogajanje iz perspektive ene osebe)

Lirski subjekt

- Govorec pesmi (izmišljen):
 - Govor se nanaša nanj, njegovo razmišljanje in zaznavanje
 - NI avtor sam

Dramski subjekt

- Izmenjevanje replik
- Didaskalije (opis kraja in časa dogajanja, gibanja dramskih oseb)

Zunajnja zgradba

- Prepoznamo jo po:
 - Naslovu (nekaj besedna poved, nanaša se na snov besedila)
 - Geslu ali motu (krajše besedilo med naslovom in besedilom, povezuje se z idejo dela)
 - Razdeljenost besedila (verzi in kitice, poglavja in odstavki, dejanja in prizori)
 - Povezanosti v cikle/venec (literarna besedila, skupaj tvorijo novo celoto, npr. Sonetni venec)
 - Prologu in epilogu (uvod in jedro, pripovedna besedila)
 - Glavnem in stranskem besedilu (dramsko besedilo; glavno = igovorjeno; stransko = opisi, didaskalije)

Slog

- Zvočna, besedna, stavčna in besedilna oblikovanost
- Besedilu daje individualni pečat (avtorski slog)
- Oblikuje se s posebno rabu jezika
- Poznamo:
 - Glasovne figure (rima, asonanca, aliteracija, anafora, epnalepsa, anadiploza in ritem)
 - Besedne figure (metafora; metonomija; sinekdoha; komparacija; stiliziranje – arhaizmi, vulgarizmi; okrasni pridevek; fraza; sintezija ali soobčutje)
 - Stavčne figure (posebne oblike besednih zvez, ponavljanje, spremenjen besedni red, mnogovezje, retorično vprašanje, vzklik, nagovor, antiteza)
 - Sredstva besedilnega sloga (načini oblikovanja besedila; slogovni postopki – pripovedovanje, opisovanje, razlaganje, utemeljevanje; izpoved monolog, dialog, premi govor)
 - Medbesedilne figure (citat, aluzija)

Trivialna ali lahka književnost

- Zelo predvidljiva
- S klišeji in stereotipi ugajajo širšem krogu bralcev

- Ponuja kratkočasje, zabavo in razvedrilo
- Pribljubljene teme so:
 - Ljubezenska
 - Pustolovska
 - Zgodovinska
 - Grozljiva
 - Detektivska
 - Znanstvenofantastična
- Kič, plaža, šund (slabšalni izrazi za trivialno književnost)
- Avtorji:
 - Karl May (Vinetou)
 - Dan Brown (Da Vincijeva šifra)
 - Ian Flemin (James Bond)
 - Agatha Christie (Umor v Orient Expressu)
 - Bogdan Novak

Klasična književnost

- Priznana najvišja stopnja umetniškosti
- Združujejo najbolj univerzalne estetske, spoznavne in etične vrednote (znanje, svoboda, ljubezen, pravica, pogum, mir, solidarnost, požrtvovalnost i spoštovanje)
- Vrh visoke književnosti (umetniška vrednost ni čaovno ali krajevno omejena)
- Umetniško vrednost prepoznavajo uredniki in kritiki (kasneje še bralci)

Meja med visoko in lahko književnostjo

- Meja ni trdo začrtana
- Tudi visoka književnost lahko prevzema postopke in žanre trivialne književnosti

Vrednotenje književnosti

- Etično in umetnostno
- Vrednotenje:
 - Doživljjsko (ali nam je delo všeč)
 - Etično (so liki dobri ali slabi)
 - Umetniško (estetika in umetniško ravnovesje)

Razvrščanje

- Glede na:

- Čas nastanka (književno obdobje)
- Po oblikovnih in vsebinskih značilnostih

Literarnozgodovinska obdobja

- Kronološki red
- Smeri in gibanja (od začetkov do danes)

Književna obdobja smeri in gibanja

- KNJIŽEVNA OBDOBJA:
 - Srednji vek (antična književnost)
 - Srednji vek (srednjeveška književnost)
 - Novi vek (renesansa, barok, razsvetljenstvo, romanca, realizem, naturalize, simbolizem, modernizem)
- Literarno obdobje je čas za katerega je značilna določena literatura (dogodki, pomembni za literarni razvoj)
- Literarni slog je prevladujoči način uporabe jezikovnih sredstev (oblikovna usmeritev, npr. impresionizem)
- Literarna gibanja so, ko umetnikov ne le povezuje ustvarjanje literature, ampak tudi način življenja

Slovenska obdobja književnosti

- Obdobja:
 - Pismenstvo
 - Protestantizem
 - Protireformacija
 - Razsvetljenstvo
 - Romantika
 - Realizem
 - Moderna
 - Književnost 20. Stoletja

Mitologija

- Mit:
 - Prvotne razlage sveta
 - Prenos z ljudskim izročilom
 - Z obredi so se ljudje zahvaljevali bogovom li jih prosili za pomoč
 - Razlagali so:
 - ✓ Nastanek sveta (kozmogonija)
 - ✓ konec sveta (eshatologija)
 - ✓ delovanje bogov
 - ✓ naravne pojave
- Skupni izvor mitov:
 - Podobnosti med miti kažejo na skupni izvor (nastanek sveta, vesoljni potop)
 - Postavljenih je več teorij:
 - ✓ Migracijska (nastanek mitov na enem kraju, širjenje mitov po svetu)
 - ✓ Kontaktna (prenašanje in prilagajanje mitov)
 - ✓ Antropološka (ob podobnih razmerah nastajajo podobni miti)
- Mit o vesoljnem potopu:
 - Eden najstarejših mitov (stara orientalska književnost)
 - Ep o Gilgamešu
 - Potop naj bi bil kazen za človeško hudobijo in hkrati nov začetek odnosov med bogom in ljudmi
 - Nastanek mnogih umetniških upodobitev
 - Bajka o Devkalijonu in Piri (stara Grčija)
- Slovanska božanstva:
 - Kurent (Ptujška pustna figura, preganja zimo) pomembno slovanko božansvo
 - Enotna mitologija (zaradi števila rodov) ni obstajala
 - Bogovi:
 - ✓ Perun (bog strele in groma)
 - ✓ Svarog (bog neba)
 - ✓ Dažbog (bog ognja)
 - ✓ Volos (zaščitnik pastirjev)
 - ✓ Triglav (bog s tremi glavami – voda, zemlja in zrak)
 - ✓ Vesna (boginja pomladi)
 - ✓ Morana (boginja smrti)
- Bajeslovna bitja:
 - Zeleni Jurij
 - Sojenice in rojenice (napovedujejo otrokovo prihodnost)
 - Žalik žene
 - Krivopetnice
 - Kresnik (sončni junak)
 - Povodni mož
 - Vedomci
 - Pehta (ženski demon, voditeljica umrlih otrok)
 - Kurent (čudežni goslač)
- Miti danes:
 - Ponovno pridobivajo priljubljenost (umetniško ustvarjanje, izmik razumskemu pogledu na svet)

- Ljudsko slovstvo:
 - Sprva ustvarjeno kot ustno slovstvo
 - Ustvarjalo ga je ljudstvo – nižji in višji (preprosti ljudje, ljudski pevci in pripovedovalci)
 - Širi se z ustnim izročilom
 - Spada pod slovensko folkloro
- Značilnosti ljudskega slovstva:
 - Avtor neznan
 - Variantnost (odprtost do katerihkoli sprememb)
- Prvi zapisi:
 - Valentin Vodnik
 - Andrej smole
 - Stanko Vraz
 - Emil Korytko
 - Matija Valjavec
 - Karel Štrekelj
 - Jože Glonar
 - Milko Matičetov
- Književne zvrsti:
 - Pesništvo
 - Pripovedništvo
 - Redka dramska besedila
 - Folklorni obrazci (pregovori, uganke, molitve, otroški folklorni obrazci)
- Ljudsko pripovedništvo:
 - Bajke (povzemajo nekdanje mite)
 - Pravljice (domišljajske prvine – dobro poplačano z dobrim hudo pa s hudim)
- Zgodovinske pripovedke:
 - Pripovedi, ki deloma temeljijo na zgodovinskih dogotkih
 - Domišljajsko preoblikovane
- Razlagalne pripovedke:
 - Razlagajo naravne pojave z izmišljeno zgodbo
- Legende:
 - Pripovedi o čudežnih delih in zglednem življenju svetnikov in junakov

- Slovenska ljudska pesem:
 - Tesno povezna z glasbo
 - Prenaša se s petjem
 - Preučuje jo etnomuzikologija
- Delitev ljudskega pesništva:
 - Pripovedna poezija (družinske)
 - Lirska poezija
- Lepa Vida:
 - Devetnajst različic pesmi
 - Lik ugrabljene matere/nezveste žene (teme, ki so globji del slovenske zavesti)
- Ženska in moška balada:
 - Dramatično poudarjena zgodba
 - Ženske balade (čustveno poudarjena ženska usoda)
 - Moška balada (manj liričnih prvin, snov iz bojev in nasilja, motiv maščevanja)
- Motiv očetomora:
 - Zelo star motiv
 - Slovenci smo ga prevzeli iz sredozemlja (Rošlin = Russolino)
- Vrste ljudskih pesmi:
 - Ohranile so se lirske pesmi (s pomočjo glasbe - čustva)
 - Poznamo:
 - ✓ Bajeslovne
 - ✓ Junaške
 - ✓ Legendarne
 - ✓ Socialne
 - ✓ Zgodovinske
 - ✓ Živalske
 - ✓ Družinske
- Pomen ljudskega slovstva:
 - Dediščina ljudskega ustvarjanja
 - Lažje razumevanje današnjega sveta in kulture
 - Kulturna prepoznavnost naroda
- Lovstvo prvobitnih ljudstev:
 - Začetek besednega ustvarjanja (povezan z plesom, glasbo in likovno umetnostjo)
 - Glavne teme so bile:
 - ✓ Ljubezen
 - ✓ Smrt
 - ✓ Rojstvo
 - ✓ Narava
 - ✓ Preživetje

- Časovna in prostorska umestitev:
 - Bljižni vzhod, južna in srednja Azija, Daljni vzhod in severna Afrika
 - 3000 pr. kr. → 800 po kr.
- Značilne književne zvrsti in vrste:
 - Razvile so se vse glavne zvrsti in vrste:
 - ✓ Lirika (verska, ljubezenska, razpoloženjska)
 - ✓ Junaški ep
 - ✓ Pripovedi v prozi (zbirke – pravljic, bajk, basni; roman)
 - ✓ Dramatika (drugačna od Evropske)

MEZOPOTAMIJA	Ep o Gilgamešu	Najstarejši ep, ohranjen v delih
EGIPT		
INDIJA	Mahabharata, Ramajana	Najdaljša epska pesnitev nasvetu
STARI JUDJE	Biblija	Stara zaveza
KITAJSKA		
PERZIJA	Knjiga kraljev	Junaški ep
ARABIJA	Tisoč in ena noč	Zbirka arabskih pravljic
JAPONSKA		

- Druge orientalske književnosti:
 - Veliko drugih orientalskih del ni prevedeno v Evropske jezike
- Orient kot kulturni prostor:
 - Različni jeziki ter kulturne in zgodovinske okoliščine
 - Mezopotamska kultura → Egipt → hebrejska književnost
 - Arabska kultura → Perzija → turška književnost
 - budizem ni imel vidnih vplivov (vpliv na Kitajsko in Japonsko)
- Verski in filozofski sistemi:
 - Pomembna vloga verstev (politeizem, monoteizem, antropomorfizem)
 - Verovanje v posmrtno življenje
 - Verski obredi (pojavi iz narave)
 - Čaščenje vladarjev (Akadski kralji, Kitajski cesarji)
 - Razvoj SVETIH KNJIG

MEZOPOTAMIJA	Obredna besedila, molitve
EGIPT	Knjiga mrtvih, molitve
INDIJA	Vede
STARI JUDJE	Stara zaveza
PERZIJA	Avesta
ARABIJA	Koran

- Pisava:
 - Začetek razvoja književnosti
 - Poznali so piktografsko in zlogovno pisavo (hieroglifi) ter klinopis (pismenke).

- Koran:
 - Sprva v ustni obliki
 - v njem zapisana božja beseda (angel Gabriel → Mohamed)
 - nastal leta 653
 - napisan v klasični arabščini
 - Zadnja Zaveza (muslimani verjamejo, da dopolnjuje Novo zavezo)
 - Celotno področje vernikovega življenja
 - Najbolj znano delo arabske književnosti
- Sestava:
 - Koran je sestavljen iz 114 sur (poglavij) in 6236 ajatov (verzov)
 - Vsaka sura ima svoje ime (tema, oseba)
 - V 26. Suri koran obravnava pesništvo
- Beduinsko pesništvo:
 - Ustno izročilo
 - Zbirki pesmi Mu'allaqat in Mufaddaliyat
 - Iz njega se razvije klasično pesništvo (čutnost, individualizem, pesnik Abu Nuvas)
- Pomen arabske književnosti za Evropo:
 - Vloga posrednika med Vzhodom in Zahodom ter med Evropsko renesanso in antiko

Arabsko pripovedništvo

- Nastanke zbirke:
 - Tisoč in ena noč je nastala v Indiji in Perziji (osnutki)
- Okvirna pripoved
 - Osrednja pripoved je zgodba o sultanu Šahrijarju in devico Šeherezado
 - Vanjo so vložene še dodatne zgodbe
 - Znane so zgodbe:
 - ✓ Aladin
 - ✓ Alibaba in 40 razbojnikov
 - ✓ Sindbad
 - ✓ Grbavi Pritljikavec
- Arabsko pripovedništvo:
 - Zbirka 1001 noč je značilna podoba arabskega pripovedništva
 - Uveljavile so se krajše pripovedne oblike (makame → ciklične pripovedi)
- Slovenski prevod:
 - Prvi prevod 1001 noči – Lipe Haderlap
 - Najobsežnejši prevod arabskih pravljic
 - Prvi prevod korana nastal šele v 21. stoletju

- **Kulturne različnosti branja:**
 - Večina bralcev bere Biblijo, kot versko knjigo
 - Smernice za življenje
- **Nastanek Biblije:**
 - Biblija (gr.) = knjige, listi papirja
 - Nastajanje 1100 let (1000 pr. kr. → 100 po kr.)
 - Bližnji vzhod in Palestina
 - Prvi zapisi v zvitke
 - Njen pravi avtor – Bog
 - Navdihnjene knjige (sprejete v kanon – pravilo, načelo, norma)
 - Nesprejete knjige – apokrifni (skrivne, nepristne)
- **Sestava**
 - Stara zaveza (Judje, hebrejščina)
 - Nova zaveza (odrešenik – Kristus, aramejščina)
 - Odnos med bogom in človekom (bog z namenom, da reši človeka)
 - Skupaj 73 knjig (stara – 46, nova - 27)
 - Vsaka knjiga se deli na:
 - ✓ Poglavlja
 - ✓ Vrstice

STARA ZAVEZA	Postava	Peteroknižje – Adam in Eva, Kajin in Abel, očaki, Noe, Abraham, Izak, Jožef, Mojzes
	Preroki	Sodniki in preroki
	Spisi	Knjige: Psalmi, Visoka pesem, Žalostinke, Pregovori, Knjiga modrosti
NOVA ZAVEZA	Evangeliji	Jezusovo življenje in delovanje (rojstvo, nauk, čudeži, smrt, vstajenje)
	Apostolska dela	Življenje prvih učencev in širjenje nove vere
	Pisma	Pisma med apostoli in skupnostmi Kristjanov
	Apokalipsa	Alegorična podoba konca sveta

Svetopisemske zgodbe

- **Kulturni in literarni pomen biblije :**
 - Prozna besedila
 - Neliterarna besedila (naštevanje tempeljske opreme)
 - Pesemska besedila (paralelizem členov)
 - Vsebinski vpliv na Evropo (filozofija, verovanje, umetnost)
 - Sakralna umetnost (arhitektura, kiparstvo, slikarstvo, glasba)
 - Zaznamuje posvetno književnost
 - Slogovni vpliv
- **Prevodi:**
 - Septuaginta – prvi prevod iz hebrejščine v grščino
 - Vulgata – prevod v latinščino (leta 400)
 - Prvo slovensko sveto pismo 1584 (Jurij Dalmatin – iz Nemščine v SLO)
 - Kasneje še 6 slovenskih prevodov

Stvarjenje človeka

- Peteroknižje:
 - Tora (postava)
 - 5 Mojzesovih knjig (oeteroknižje ali Pentatevh)
 - Stvarjenje sveta in človeka
 - Mojzes (odpeljal Izraelce v obljubljeni deželi, deset zapovedi)
- Geneza:
 - Prva Mojzesova knjiga
 - Nastanek sveta, človeštva in božjega ljudstva (Abraham)
 - Vesoljni potop
 - Nastanek jezikov
- Interpretacija:
 - Bog je dober in stvarnik vsega vesolja
 - Človek ima sposobnost (kot bog) za odnose in ustvarjanje
 - Človek je ustvarjen, omejen in umrljiv
- Psalmi:
 - Knjigo psalmov sestavlja 150 pesmi Religiozna lirika (vse razsežnosti odnosa človek → bog: čaščenje, opuščanje ...)
 - Psalmi so se peli pri skupnem bogoslužju (omemba glasbil)
 - Vsebinsko razdelimo na:
 - ✓ Hvalnice (bogoslužje)
 - ✓ Psalme (romanje)
 - ✓ prošnje
 - ✓ zaupanja (klici molivca na pomoč)
 - ✓ zahvale
 - ✓ poučne psalme (Izraelova zgodovina)
- paralelizem členov:
 - ista misel izražena v dveh ali treh zaporednih vrsticah
 - poseben slovesen ritem
- vpliv:
 - vpliv na Evropsko poezijo (srednjeveške himne, verske lirike, paralelizem členov)
 - ritem ustvarjajo vsebinske enote
 - psalm = pesem v svobodnihimnični obliki
 - tema ni samo verska (tudi filozofska in bivanjska)
 - Primož Trubar, Simon Gregorčič, Kajetan Kovič

- Nastanek:
 - Kralj Salomon
 - Nastajala v živinorejskem okolju (čreda živine pomeni bogastvo)
- Zgradba:
 - Stara zaveza → spisi
 - Napisana v obliki pogovora med zaročenko in zaročencem
 - Pesem obsega 8 poglavij (verzi, vrstice)
- Visoka pesem:
 - Lirska pesnitev
 - Opevanje lepote, hrepenenja in ljubezni
 - Tema je ljubezenska
- Razlage:
 - Kulturna (nastanek v povezavi s poganskimi kulti rodovitnosti)
 - Dramatska (idilična drama med salomonom in preprosto pastirico)
 - Realistična (zbirka ljubezenskih pesmi, podobnih egipčanskim)
 - Alegorična (med ljubeznijo dveh ljudi se vidi še ljubezen boga do izvoljenke)
- Jezik in slog:
 - Bogato in izbrano besedišče (spominjajo na dvorno življenje)
 - Izposojenke iz drugih jezikov
- Paralelizem členov:
 - Slog je vzvišen, številne, bogate komparacije
 - Zelo čutne podobe
- Primera ali komparacija:
 - Stilno sredstvo
 - Dve stvari primerjamo med sabo na podlagi njune podobnosti
 - "Tvoji lasje so kot čreda koz "
 - PRISPODOBA je razširjena komparacija, ki obsega več kot en preprost primerjalni stavek
 - Razširjena je v daljši opis/oris

- Evangeliji:
 - Štirje evangeliji (Matej, Mark, Luka, Janez)
 - Jezusovi življenje in nauk
 - Evangelij pomeni vesela novica (Kristus božji sin)
 - Uresničitev stare zaveze (rojstvo odrešitelja)
 - Evangelije so pisali Jezusovi učenci
- Jezusovo življenje in nauk:
 - Jezus – ime pomeni "bog rešuje"
 - Jezusovo rojstvo je božič
 - Božični simboli (jaslice, zvezda repatica, ..., (iz svetega pisma)
 - Tesarjev sin
 - Deloval kot potujoči učitelj
 - Ozdravljal je bolne, obbujal mrtve, odpuščal in učil
 - Njegova naloga je, da reši človeštvo vseg zla
 - Judom njegova dejanja niso bila všeč → usmrtitev
 - Smrt na veliko noč (rezurkacija -obujenje)

Prilika o izgubljenem sinu

- Motiv dveh bratov:
 - Pogost v mitologiji in književnosti
 - Vključena tudi v jezusovo priliko
 - Odnos med bratoma je stranski motiv
- Prilika ali parabola
 - Prilika je poučna zgodba, vzeta iz življenja, ki slikovito ponazori nauk
 - Iz evangelijev so znane prilike o:
 - ✓ Izgubljeni ovci
 - ✓ gorčičnem zrnu
 - ✓ sejalcu
 - ✓ krivičnem oskrbniku
 - ✓ gostiji
 - ✓ talentih ...
- Prilika o izgubljenem sinu:
 - Glavna pripovedna oseba oče (ponazarja boga in očetovsko sprejemanje obojih slabih in dobrih sinov)
 - Mlajši sin gre proč od očeta, ker si želi svobode
 - Starejši sin od dela pozabi, da je biti sin neprecenljivo
 - Oče na koncu bratoma vrne razumevanje in spravo
 - Ideja prilike je, da bog odpušča !